

УДК 355.486(=163.3/.6)(47)"1918"
355.097.2(=163.3/.6)(47)"1916/1918"
355.083.6:929 Благотић М.
DOI <https://doi.org/10.31212/zradova.17.rusijaisrbija.isi.287-299>

Др Момчило ИСИЋ
Институт за новију историју Србије
isicmomcilo@mts.rs

Др Момчило ИСИЧ
Институт новейшей истории Сербии

Настанак и судбина Пука мајора Благотића Возникновение и судьба полка майора Благогича

Када је, због ступања Бугарске у Први светски рат на страни Централних сила, заустављено пребацивање добровољаца из Русије у Србију, настављено је њихово окупљање у Русији, па је новембра 1915. године у Одеси основан Српски добровољачки одред са око 1.000 војника и официра почетком 1916. године, да би већ 16. априла 1916. била формирана Прва српска добровољачка дивизија, у којој је било 18.868 војника. Она је одмах укључена у састав 47. руског корпуса и упућена на фронт у Добруци, где се, уз руске и румунске трупе, борила од 24. августа до 16. октобра 1916. године, претрпевши огромне губитке. Страховити губици Прве српске добровољачке дивизије у Добруци, као да су додатно мотивисали прилив још већег броја добровољаца, па је убрзо формирана и Друга српска добровољачка дивизија, а од те две дивизије настао је и Српски добровољачки корпус, на челу са генералом Михаилом Живковићем. Штаб корпуса налазио се у Одеси, штаб Прве добровољачке дивизије у Вознесенску, а Друге и Александровску. Уочи Фебруарске револуције корпус је имао више од 40.000 војника, али услед револуционарног превирања почело је његово нагло осипање, тако да је већ у лето 1917. године у њему остало тек око 20.000 војника. Да би се дезертирање предупредило приступило се пребацивању добровољаца на Солунски фронт, и то: 1) Преко Архангелска у Енглеску, а затим бродовима и железницом до Грчке. Од ових добровољаца формирано је 16 чета, које су у децембру 1917. појачале српску војску на фронту; 2) Други део добровољаца пребачен је у Солун, реко Сибира до Даљнег, а онда бро-

довима до Суеца-Александрије-Солуна. Од њих и од Вардарске дивизије формирана је 14. јануара 1918. године „Југословенска дивизија“.¹

На овај начин, у Солун је пребачено 12.500 војника-добровољаца. Од преосталих добровољаца у Русији формиран је тзв. Допунски батаљон у Одеси, који је имао за циљ да прикупља и даље добровољце, посебно дезертере. Када су, међутим, бољшевици почели да надиру и у ове крајеве, Одески допунски батаљон се морао да повлачи на исток, прикупљајући и даље, посебно у јануару и фебруару 1918, бивше добровољце. Тада је и уследила одлука Владе Краљевине Србије, да се поново приме сви ови добровољци, и то не само војници него и официри, који су били иступили. Повлачећи се, батаљон је дошао до Самаре и Чељабинска. Није се знало којим ће путем он отићи на Солунски фронт, пошто су тада бољшевици већ били преузели власт. На скоро свим железничким станицама за Петроград налазило се много добровољаца: Срба, Хрвата и Словенаца, спремних да се прикључе Одеском батаљону, мада нису знали да ли ће он поћи за Мурманск или Владивосток.²

Док је Одески батаљон био у повлачењу, у Русији се одиграо значајан догађај. Наиме, чешки легионари су имали намеру да иду у Европу, и да се боре на француском фронту, али како су им Руси, преко Немаца, чинили разне сметње у остварењу тога циља, они су извршили преврат у Западном Сибиру, и направили један источни против-бољшевички фронт, у којем су они имали најзначајнију улогу. На тај начин, један део Русије, све до Волге, био је одсечен од западне Русије не имајући никакве везе са осталим светом, јер су на истоку према Владивостоку, такође били бољшевици. На тој територији налазили су се многи Југословени, који су хтели да иду на Солунски фронт, како бивши добровољци, тако и заробљеници, који су могли да добију слободу. Међу њима били су и неки српски официри, који су били послати од српске војне мисије, ради скупљања добровољаца. Тамо се налазила и Чехословачка влада, али и Сверуска

1 Тимофеев А., Вишняков Ј., Милорадович Г., *Армија без господарства. От сербско-го к југославијанском доброволческом корпусу в Русији во време Первой мировой войны*, Москва 2014.

2 XV седница Законодавног одбора Народне скупштине Краљевине СХС, држана 26. новембра 1921. године, *Стенографске белешке Законодавног одбора Народне скупштине Краљевине СХС, I, Први сазив. I - XIX седница, од 3. јула до 19. октобра 1921. године. Други сазив, I. и II претходна седница, 21. и 22. октобра 1921. године и I-XXX седница, од 24. октобра до 15. децембра 1921. године*, Загреб 1922, 338-341.

влада, основана у октобру 1918. године, као и српски генерални конзул Јован Миланковић.

У граду Чељабинску, врло важном железничком чвору, одакле се путује у Владивосток, скупљале су се читаве чете југословенских добровољаца и војника, који су раније били иступили из пука, а тако исто и официри, који су тамо били послати ради скупљања добровољаца, као и један део добровољачког допунског батаљона. Они нису имали никакве везе са српским посланством, и били су остављени сами себи. У јулу 1918. године, генерални конзул Јован Миланковић споразумео са југословенским официрима, да би требало те људе прикупити и створити једно ново језгро, које ће прикупити све заостале Југословене, док се не ступи у везу са српском владом. И они су то урадили, у договору са Чехословацима, који су добро организовали неколико десетина хиљада војника, и који су узели готово све у своје руке, те су и Југословени требали да им помогну.

Како се све ово дешавало у нездравим, постоктобарским руским приликама, Југословени су били изложени свакојаким искушењима, те је морал почео нагло да опада. «Свакојаки авантуристи били су искупили наше људе за вршење преврата, пљачке итд.» Да се томе стању стане на пут, основан је у јулу 1918. Добровољачки батаљон. Али да се не би остало само на томе, и да би се наставило окупљање добровољаца, одржана је у Чељабинску скупштина свих Југословена 27-30. августа (9-12. септембра) 1918. године, на којој је основан Привремени Југословенски Народни Одбор (ПЈНО), са задатком да буде врховно тело свих тамошњих Југословена, које ће заједно са представницима Краљевске Српске Владе радити на њиховој организацији и спасавању. Свакако, најважнији циљ ПЈНО био је оснивање војничких јединица, које би се слале на Солунски фронт у помоћ српској војсци, јер тада савезничка офанзива на Солунском фронту још није била почела.³

Прво дело ПЈНО било је оснивање једног пука, са основним циљем: „Сад се југословенске растурене, неорганизоване, неспремне и неискоришћене снаге морају сабрати, ујединити и организовати у једну моћну националну организацију, која ће бити привлачна тачка за све Србе, Хрвате и Словенце у Русији, и истодобно снажна потпора савезницима у њиховој борби за велике идеале човечанства. Не сме се допустити, да и један наш човек буде изгубљен за нашу општу

3 Московљевић М., *Дневник 1916-1968*, књ. 1, при. М. Исић, Београд 2018, 425-428.

ствар, мора се водити рачуна о свим нашим снагама, контролисати рад сваког нашег човека, да нико не би могао наносити увреда нашем лепом имену и нашим општим интересима.“⁴

У истом духу говорио је и конзул Краљевине Србије Јован Миланковић.

Новоосновани пук назван је Први добровољачки пук Срба, Хрвата и Словенаца „Мајора Благотића“. Његово издржавање омогућено је кредитима руских белогардејских власти.⁵ Ко је мајор Благотић? Официр при српској војној мисији у Москви и ађутант генерала Михаила Живковића. Кад је погинуо пуковник Александар Срб, који је имао свој независни одред, да се не би одред растурио, послат је из Москве мајор Благотић у Казан, да преузме команду над тим одредом, који тада није био ни са Чесима ни са бољшевицима. Како су се у то време Чеси приближавали Казану, који је тада био врло важно место, јер су у њему бољшевици били сконцентрисали цео свој државни апарат и сву златну резерву, одред се ноћу пробио кроз бољшевичке редове и придружио се Чесима, са којима су, затим, заједно освојили Казан од бољшевика. Бранећи, међутим, освојени Казан од бољшевика, који су нападали под командом немачких официра, мајор Благотић је погинуо.

О томе шта је побудило људе да ступе у добровољачки пук, Милош Московљевић је у Народној скупштини Краљевине СХС изјавио: „Кад је тај пук створен, Србија још није била ослобођена. Наша офанзива на Солунском фронту није била још почела. Изглед на успех савезника били су најгори. Нама је изгледало тако зато, што смо имали извештаје према бољшевичким радио телеграмима, који су били обојени германски, тако да је изгледало да ће Немци заузети Париз. И баш у тим најгорим моментима људи су ступали у добровољце, и то не само бивши добровољци, него чак и они из заробљеничких лагера, и Срби и Хрвати и Словенци, јер треба да знате, да и много доцније, кад је већ Аустрија била срушена, маса људи бивших аустријских војника нису веровали, да је Аустрија пропала. И кад су

4 XV седница Законодавног одбора Народне скупштине Краљевине СХС, држана 26. новембра 1921. године, *Стенографске белешке Законодавног одбора Народне скупштине Краљевине СХС, I, Први сазив. I - XIX седница, од 3. јула до 19. октобра 1921. године. Други сазив, I. и II претходна седница, 21. и 22. октобра 1921. године и I-XXX седница, од 24. октобра до 15. децембра 1921. године*, Загреб 1922, 338- 341.

5 *Jugosloveni u oktobarskoj revoluciji - Zbornik sećanja Jugoslovena učesnika Oktobarske revolucije i građanskog rata u Rusiji 1917-1921*, pri. N. Popović, Beograd 1977, XII.

такви људи ступили у добровољце, јасно је да су ступили из најбољих патриотских побуда, и да их је водила чиста љубав према домовини, да се упишу у добровољце.“⁶

Из поштовања према мајору Благоотићу, кога су сами Руси прогласили за великог хероја, и назвали једну улицу и један хаубички пук његовим именом, ПЈНО је одлучио да се тај пук назове *Пук мајора Благоотића*. У његов састав ушли су: добровољачки батаљон у Чељабинску, батаљон пок. мајора Благоотића и одред из Самаре. Све су то, дакле, биле јединице које су „лутале“ по Русији. Добровољачки пук „мајора Благоотића“ сматрао се као саставни део српске војске. Учињено је то у споразуму са српским генералним конзулом, који је тада био и српски дипломатски представник код Колчакове владе, коју су све савезничке владе признале, па и србијанска влада. Како тада са српском владом ни конзул није имао везу радило се доста самостално, и то у околностима када су Французи и Чеси желели, да Пук мајора Благоотића имају под својом непосредном командом. Чеси су нарочито инсистирали да преузму пук, јер су они у свом саставу имали једну југословенску јединицу, која се, после дугих преговора, спојила с пуком мајора Благоотића. Иначе, Пук „Мајора Благоотића“ био је саставни део *Уралског корпуса*. Избегавао је пук да узме учешћа у руском грађанском рату, а и сами Руси нису хтели да га употребљавају у својим међусобним обрачунима, већ су га држали позади фронта, ради одржавања реда. Али доцније, кад су бољшевици почели надирати, овај пук био је приморан да брани Чељабинск, место у коме се налазио. У тој борби, вођеној 23. и 24. јула 1919. године, пук је изгубио 150 војника и седам официра,⁷ док су једнице Црвене армије све снажније продирале ка Уралу. У таквој ситуацији, коњички ескадрон Пука „Мајор Благоотић“, који није учествовао у претходној борби пука са црвеноармејцима, добио је наређење за евакуацију за Краснојарск, где се, затим, окупио и преостали део целог пука.⁸

На железничкој станици у Краснојарску, командант пука, капетан I класе Владимир Павковић је, почетком октобра 1919. наредио да се пук искрца из воза. Војска, међутим, то није хтела. На митингу целог пука, тражено је „да се иде у земљу, а не да се ратује против бољшевика“, уз повике: „Нећемо у борбу, идемо кући!“ Да би

6 Исто.

7 Радуловић Н., „Смрт команданта пука 'Мајор Благоотић', „Југословени у Октобарској револуцији“, Београд 1977, 443.

8 Исто.

решили ово питање, официри су наредили да се вагони, у којима се војска налазила, откаче од локомотиве. Овакав поступак официра изазвао је велико незадовољство. Дисциплина међу војницима је слабила, а протести су постајали све јачи. Они су посебно појачани после сазнања „да командант прима велике суме новца за помагање контрареволуције“, као и пошто је, на састанку штаба пука, поручник Јовановић убио наредника Вујановића. У настајућем метежу тројица војника, који су, иначе, претходно били и у редовима Црвене армије, па заробљени: Димитрије Георгијевић из Ирига, Петар Хртковац из Прогара и Стојан Софрић из Путинаца, заверили су се да ће убити команданта, ако неко од њих буде малтретиран или ухапшен.⁹

Када је 10. октобра 1919. године,¹⁰ на смотри пука у Краснојарску, дежурни официр прочитао име Николе Радуловића, Боре Иришког из Сланкамена и Николе Хајцина из Ковина, позвавши их да иступе из строја, а да цео коњички ескадрон уђе у салу, где ће им бити саопштени разлози хапшења ове тројице. Када је, после тога, Радуловић ушао у командантову собу, овај га је „напао ружним речима, оптужујући га да је бунтовник и бољшевик и да му следи смртна казна“. Када му је на то Радуловић одговорио, да не зна ко ће пре погинути од њих двојице, командант је позвао два војника да чувају стражу, а сам је изашао пред ескадрон и почео да објашњава, како је Радуловић бунтовник и бољшевик, и да ће зато бити стрељан. Командантово објашњење прекинуо је Петар Хртковац речима: „Није право што са Радуловићем радите“. Када му је на то командант Павковић одговорио: „Да, како је?“ Хртковац је наганом убио команданта, а затим је трагао од Стојана Софрића сабљу и исекао убијеног Павковића по лицу, рекавши: „Да знаш да те неће ни сликати.“¹¹

Убрзо, по убиству команданта Павковића, чешка војска је разоружала коњички ескадрон Пука „Мајор Благоћић“. Оставила му је само за стражу 12 пушака. Једно време разоружане војнике чували су Чеси, да би онда, врло брзо, ескадрон био расформиран, а његово људство распоређено по другим јединицама.¹²

9 Исто, 441.

10 Георгијевић Д., „Кроз Украјину и Сибир“, *Југословени у Октобарској револуцији*, Београд 1977, 53.

11 Радуловић Н., „Смрт команданта пука 'Мајор Благоћић'“, *Југословени у Октобарској револуцији*, 442.

12 Исто.

Крајем 1919. године, Колчакова армија трпела је пораз за поразом. Војници пука „Мајор Благотић“ гинули су и заробљавани. Део тих заробљеника прелазео је у редове Црвене армије. Борећи се у њеном саставу, они су приликом освајања Краснојарска 6. јануара 1920. године, у борби код села Јенисејска, заробили и део војника из своје бивше јединице, из Пука „Мајор Благотић“. И од ових заробљеника, неки су приступили Црвеној армији, док су преостали у заробљеништву провели неколико година.

Мада је Колчакова влада у Иркутску предала власт бољшевицима 20. јануара 1920. године, а Колчак 7. фебруара 1920. стрељан, Црвена армија је, због жестоког отпора делова Колчакове војске, у Иркутск ушла тек месец дана касније, односно 7. марта 1920. године. Био је то, заправо, и крај Пука „Мајор Благотић“, чији су последњи делови тада пали у руке бољшевика. И овога пута, неки од њих приступили су Црвеној армији, а други су остали у заробљеништву. Заједно са својим раније заробљеним друговима, секли су, неколико година, шлипере по сибирским шумама.

Добро упознат са настанком и активношћу Пука „Мајора Благотића“, Милош Московљевић је, као народни посланик, у Народној скупштини захтевао да се држава постара за повратак његових припадника из заробљеништва у Русији у земљу, али и да им држава призна добровољачки статус. Позивајући се на „Службене новине Краљевине СХС“ од 17. марта 1921. године, у којима је Министарство за социјалну политику и народно здравље објавило „саопштење о добровољцима“, у којем се каже, да су сва она лица, која још нису поднела молбу за добивање добровољачког уверења дужна те своје молбе поднети Министарству до 1. јуна 1921. године, и да се после тога рока оне неће више примати, он је у априлу 1921. године у Народној скупштини изјавио: „Познато је да многи добровољци Добровољачког Корпуса, пошто је у Русији избила револуција, из разних узрока ни до данас се нису могли вратити кућама, налазећи се расути по Русији, нарочито у Сибиру и Туркестану. Ради тога је одобрен нарочити кредит за повратак те наше браће преко Владивостока, о чему је недавно објављено преко јавности. Како међу тим нашим људима има много добровољаца, то ће њима бити немогућно поднети молбу до 1. јуна за добивање добровољачког уверења. Па чак и они добровољци, који су се вратили последњим транспортом из Владивостока не могу да добију своја уверења, зато што је „Архива Војне Мисије“ и Првог добровољачког пука «Мајора Благотића» запечаће-

на у Министарству Војном“. Након тога он је Министру за социјалну политику и народно здравље упутио неколико питања:

1. Да ли је познато Господину Министру за Социјалну Политику да има још много наших добровољаца у Русији, који се до сада нису могли вратити, тако да су у немогућности поднети молбе за уверење до 1. јуна ове године?
2. Да ли је с тога вољан продужити рок за подношење молбе за добровољачко уверење [нечитко] дошли, али кривицом Министарства Војног нису могли добити своја уверења?
3. Да ли Господин Министар Војни и Морнарице сматра бивши 1. Добровољачки пук „Мајора Благотића“, који је организован 1918. године у Чељабинску, као део наше војске, а војнике тога пука као добровољце, који који имају права да се користе наредбом Г. Министра Војног бр. 252 од 21. фебруара 1917. године, која је саопштена у наредби Команданта Српског Добровољачког Корпуса бр. 12 од 24. фебруара 1917. године.
4. Ако признаје, да ли је вољан наредити да се спискови тога пука ставе на расположење добровољцима, односно Министарству за Социјалну Политику, да би се на основу њих могла издати уверења добровољцима.¹³

Министар за социјалну политику и народно здравље је одговорио на питање народног посланика Милоша Московљевића:

1. Рок утврђен за подношење молби за добровољачка уверења, неће се примењивати тако апсолутно, да се после истека истог неће примати ни једна молба без разлике. Утврђени рок важиће само за оне добровољце, који се данас налазе у земљи, па су у могућности да се предњем позиву Министарства благовремено одазову. Према свима осталима имаће се наравно обзира, па према томе и према добровољцима из Русије.
2. С обзиром на напред изложено, мишљења сам да је непотребно свако даље продужавање предвиђеног рока за подношење молби за добровољачка уверења, јер би се тиме на првом месту помогла инерција оних добровољаца, који су већ у земљи, али молбе за уверења још нису поднели из не-

13 Село, бр. 89, 7. 5. 1921, 4.

марности, услед чега би се процес издавања ових уверења само продужио. Ово продужавање је у толико мање потребно, јер скоро ни једно од лица, за које се Ви Господине Посланиче интересујете, не може бити признато за добровољца, јер су то све лица која су напустила добровољачке редове, па самовољно остали у Русији.

3. Пук који Ви помињете, Господине Посланиче, није формиран са знањем Владе пређашње Краљевине Србије, те стога није признат од стране Министарства Војног. Према томе, ни лица која су била у његовом саставу не могу бити призната као српски добровољци.¹⁴

Инсистирајући да се добровољцима Пука „Мајор Благодитић“ призна добровољачки статус, Московљевић је образлагао: „Господо, у Уредби о добровољцима, која треба да постане закон, ја нисам нашао један ред добровољаца, који су се исто тако борили за исте идеале, као и други добровољци са Солунског фронта и Добруџе, као и они који су се само јавили за добровољце било у Италији или Америци. У томе закону налазе се чак и добровољци са Мурманског фронта, а то је, како вам је познато, био фронт против бољшевика. Ја налазим, кад су и ти са Мурманског фронта признати за добровољце, да треба признати још једну групу добровољаца, који су се исто тако борили у Русији за заједничко ослобођење“. Он је посебно наглашавао: „Сви ти људи били би дошли до Солунског фронта, да није било чешког преврата, а тако им је било немогуће, јер смо били одсечени од целог света, и онда смо их скупили у ту јединицу.“¹⁵

Признаје Московљевић, да овај добровољачки пук официјелно није био признат од стране Владе Краљевине Србије, али то правда тиме што са њом није било могуће остварити везу. „Ми смо више пута тражили везу, и то преко Француске, али њима није ишло у рачун да јављају штогод о нашим људима. Може бити да је Министарство Војно имало каквих извештаја о пуку из француских извора, јер Министарство тврди да је тај пук самозвана јединица, која је слу-

14 Исто.

15 XV седница Законодавног одбора Народне скупштине Краљевине СХС, држана 26. новембра 1921. године, *Стенографске белешке Законодавног одбора Народне скупштине Краљевине СХС, I, Први сазив. I - XIX седница, од 3. јула до 19. октобра 1921. године. Други сазив, I. и II претходна седница, 21. и 22. октобра 1921. године и I-XXX седница, од 24. октобра до 15. децембра 1921. године*, Загреб 1922, 338- 341.

жила авантуристима. Ја нећу казати, да Колчак није био авантуриста, али он је био признат од наше Краљевске Владе, па је и његова војска, као и наши добровољци, фигурирала као саставни део савезничке војске. Они су били принуђени учествовати и против бољшевизма, али су и наши војници на Мурманском фронту били признати за добровољце, па зато борба против бољшевика не може бити сметња, да се и они признају за добровољце.¹⁶

Указивао је Московљевић и на недоследност Министарства војног.

„Поред тога што је врло рђаво обавештено, или неће да буде обавештено, ово је Министарство одликовало неколико људи из тог корпуса високим орденима. Оно је одликовало поједине људе за тај рад, а сам резултат рада не одобрава. То је једна бесмислица, и ми морамо наћи изласка. Ако Законодавни Одбор налази, да то није довољно, ја мислим да треба потражити податке од Министарства Војног и Министарства Спољних Послова, јер их они имају. Ја бих молио, ако није довољно ово што кажем, да се ова ствар одложи и потраже потребни подаци о овоме што сам изложио овде.“¹⁷

На примедбу председника Народне скупштине Љубомира Јовановића „да се не може свима официрима признати право, мада су они и раније били добровољци, јер их има, који су се отворено истакли као непријатељи нашег јединства, радећи против нашега корпуса“, Московљевић је истицао да у Пуку „Мајор Благотић“ таквих људи није било, да је „једна комисија при војној мисији, која је по наредби владиној просуђивала, да ли се дотични опет могу примити или не могу, и многим опростила што су изашли из корпуса“. Подвлачио је да су официри добровољци - противници југословенског народног јединства „основали неку нарочиту југословенску комисију, која је продужила одески рад“, али да такви људи нису примани у пук.

„Наша је жеља била сакупити наше људе у једну јаку јединицу, која ће у потребном часу послужити интересима Србије и Југославије, и то је рађено пре него што је офанзива почела. Било је до 4.000 људи. То су људи, који су већ били добровољци и ради којих су послати официри, да их искупљају, али им је био отсечен пут, па нису имали везе“.¹⁸

16 Исто.

17 Исто.

18 Исто.

Наглашавао је Московљевић да се у пуку настојало постићи што чвршће јединство, и да је њему приступио и један део чехословачких војника: „У нашем пуку било је наших активних официра или добровољаца, или који су били иступили, па их је комисија поново примила. Па су и други људи долазили из лагера, који су 1917. године пали у ропство, и ми смо имали комисију, која је ценила ко се може примити, а ко не“.¹⁹

Заступао је Московљевић мишљење да не треба признати за добровољце оне, који су се борили против бољшевика. „Наше је било само то, да смо прибирали људе, а сматрали смо да не смемо улазити у руски грађански рат. Ми смо избегавали то, и зато смо тражили, да ми будемо под командом руском, а не под командом француском, јер су нас Французи, као опробане војнике, хтели бацити одмах у борбу“.

Поновио је да је пук ступио у борбу против бољшевика, ради одбране Чељабинска у коме се пук налазио, али и подвлачио је да су за добровољце признати борци против бољшевика на Мурманском фронту. При томе је оповргавао изјаву Љубе Јовановића, да су они признати за добровољце, јер су били, претходно, уписани у добровољце, изјављујући: «Није то била само једна мала јединица, старих добровољаца, јер су примани нови људи, јер њима је требало спремити се за борбу против бољшевика, па су примали наше људе, ма од куда дошли. Али пре него што се извршило ослобођење, ови су се људи јављали, и није била њихова кривица, што нису могли отићи, што влада није ништа предузела, да их доведе на Солунски фронт. Ви сте мало пре чули, да је влада била против тога, да се наши боре на Мурманском фронту. Тако исто, кад су наши терани у борбу, ми смо казали, да без наредбе наше Владе не можемо улазити у руски грађански рат. Преко нашег дипломатског представника једнога дана јављено је, да је над свим одредима Руса, Чеха, Срба, Пољака, Румуна, Енглеза постављен за главног команданта генерал Жане, који је тражио да будемо под његовом непосредном командом и саопштио да је наша влада пристала, да наши добровољци узму удела у офанзиви са мурманске обале. Ми нисмо имали везе са нашом војном комисијом и владом, али имали смо везе са нашим дипломатским представником Миланковићем, с којим смо споразумно радили. Истим побудам, као и ми руководио се генерални конзул, као званични представ-

19 Исто.

ник Краљевске Владе у Сибиру, кад смо добили могућности за рад и не имајући везе ни са нашим посланством ни са српском Владом.²⁰

Како се решавање повратка југословенских заробљеника из Русије и њиховог добровољачког статуса одуговлачило, Милош Москвљевић је 31. децембра 1921. године, поново, упутио питање Министру за социјалну политику и народно здравље:

„Господине Министре,

Иако је прошло више од три године како смо се ослободили и ујединили, ипак и данас има још много наших људи у Русији, који су се тамо нашли као заробљеници из бив. Аустроугарске војске или као добровољци српске војске, један део тих људи успео је да се врати у отаџбину, било помоћу наше војне мисије у Владивостоку, било помоћу наших савезника у отаџбину, било да су сами успели да се врате из Русије. Али и поред тога има их још много хиљада по Русији, у најзабаченијим крајевима, већином у најбеднијем стању. Док су заробљенике других народности покупиле и вратиле у домовину нарочите државне мисије или мисије Црвеног Крста, дотле се о ратним заробљеницима нашим сународницима, нико није старао, већ су били остављени сами себи, да се муче и злоупате у страшним приликама садашње бољшевичке Русије, сем бивших ратних заробљеника, који су бар формално у слободи, велики део бившег Добровољачког пука „Мајора Благотића“, заробљен 1919. године код Краснојарска и до данас је у ропству. Поред тога, има у Русији више од 100 наших поданика, који су се затекли у Русији, или су тамо од раније живели, а који би радо напустили бољшевички рај, али их не пуштају. И док су све друге државе послале нарочите мисије по целом свету, да скупљају своје поданике, који су као заробљеници залутали, дотле се код нас нико не стара о толиким хиљадама наших људи у Русији. Код нас се не зна ко је позван да се заузме за те људе: Министарство Спољних Послова, Унутрашњих Дела, Војно или Социјалне Политике! Док Французи шаљу нарочиту мисију да скупља мртва тела својих војника погинулих на разним фронтовима, дотле се ми не старамо ни о живим, остављајући ове праве живе гробове расуте по целом пространству непрегледне Русије.²¹

Како је недавно објављено да се Министарство Социјалне Политике стара о репатрирању наших људи из Русије, слободан сам

20 Исто.

21 Село, бр. 138, 26. 3. 1922, 2.

упутити Вам Господине Министре ова питања: 1) Да ли Министарство има каквих података о нашим људима у Русији и колики је њихов број? 2) На који начин то Министарство врши репатрирање и помагање тих наших људи и какве резултате је до сада постигло? 3) Ако наша Влада сматра да се директним дипломатским путем не може ништа учинити, да се спасу наши поданици од гладне смрти у Русији, мисли ли се, приликом одашиљања помоћи у гладну Русију, поставити услов да се сви наши поданици пусте из Русије. Ако и то не буде могуће мисли ли се нашим несрећним сународницима материјално помоћи преко чешке трговинске мисије у Москви, која већ издржава 40 наших поданика. Да би сте видели у каквом стању живе наши људи у Русији прилажем вам у верном препису писмо мога познаника г. Б. Спасојевића, послато једном моме пријатељу бившем официру - добровољцу.²²

Формиран у августу (септембру) 1918. године, како би био послан на Солунски фронт, у помоћ српској војсци, Пук „Мајор Благодотић“ је све време свог постојања остао у Русији. Био је на страни руске контрареволуције, предвођене Колчаком, борећи се против Црвене армије. Када су Колчакове трупе, у чијем је саставу био и Пук „Мајор Благодотић“, претрпеле изузетно тежак пораз од црвеноармејаца код Иркутска, Пук „Мајор Благодотић“ доживео је свој крај. Део састава је изгинуо, а део је остао у вишегодишњем заробљеништву.

Пошто пук није био формално признат од стране Владе Краљевине Србије, његови припадници нису могли добити статус добровољца, па је узалудно било инсистирање Милоша Московљевића да заробљеници из састава Пука „Мајор Благодотић“, по повратку из Русије добију статус заробљеника.

Осим што је инсистирао на признавању добровољачког статуса припадницима Пука „Мајор Благодотић“, Милош Московљевић је указивао на потребу државног старања за организовани повратак југословенских заробљеника из Русије, истичући њихов веома тежак положај.

22 Исто.